

САОПШТЕЊА
О
ЗЛОЧИНИМА
ОКУПАТОРА И ЊИХОВИХ
ПОМАГАЧА У ВОЈВОДИНИ
1941–1944

Библиотека
ОТКРИВАЊЕ ПРОШЛОСТИ

Књига 2

УРЕДНИЦИ
Др Небојша Кузмановић
Зоран Колунџија

ФОТОГРАФИЈА НА КОРИЦИ
Земунско јеврејско гробље – ископани лешеве побијених
Јевреја

ФОТОТИПСКО ИЗДАЊЕ

НАСЛОВ ИЗВОРНИКА
Злочини окупатора у Војводини
**Саопштења о злочинима окупатора и
њихових помагача у Војводини
1941–1944**

Књига 2
СРЕМ
Нови Сад, 1946. године

САОПШТЕЊА
О
ЗЛОЧИНИМА
ОКУПАТОРА И ЊИХОВИХ
ПОМАГАЧА У ВОЈВОДИНИ
1941–1944

КЊИГА 2

СРЕМ

Свеска 1

ПРОМЕТЕЈ
АРХИВ ВОЈВОДИНЕ
Нови Сад

ЗЛОЧИНИ УСТАША У ВОЈВОДИНИ

Осим забране књиге о злочинима Мађара у Бачкој и Барањи, била је забрањена и ова, прва књига која је написана после Другог светског рата о злочинима усташа, Немаца и домобрана у Срему у Независној Држави Хрватској. А зашто је забрањена? Када је књига одштампана и била спремна за дистрибуцију, два припадника ОЗНЕ (Одељење за заштиту народа) одузели су целокупно издање и камионом одвезли незнано куда. Никада нико и ништа није рекао о тим књигама. Нова власт КПЈ (Комунистичка партија Југославије) донела је и нова упутства, прописе, законе. У свим местима оснивани су месни одбори, па тако и у Срему. Одбори су добили наређење да попишу жртве Другог светског рата са свог подручја. Службеници месних одбора, су наравно, морали да ураде поверени им задатак, јер партијски надзор је био веома строг.

Тако почиње попис жртава усташког, немачког и домобранског терора, последичног геноцида над Србима, Јеврејима и Циганима у Срему. Сви подаци прикупљених пописа долазе у Анкетну комисију за Војводину (Анкетна комисија је имала и Анкетну комисију за Срем, за Банат и Бачку са Барањом) са седиштем у Новом Саду, а касније бивају трајно смештени у Музеј револуције, који се такође налази у Новом Саду. Председник Експозитуре Анкетне комисије за Срем био је шидски Јеврејин, др Корнел Лебл, који се током 1945, трајно иселио у Израел. Тада Анкетна комисија за Војводину, именује 1. јуна 1945, за члана Експозитуре, Душана Т. Бабића, мога оца, који је дужност обављао до првог маја 1947. године.

Током те две непуне године, Душан Т. Бабић и Симеон Нешковић, такође Шићанин и члан Експозитуре Анкетне комисије за Срем, саслушавају сведоке и узимају изјаве. Недостају многобројни подаци од месних одбора, који су се нашли у делу Срема, који је територијално ушао у састав Републике Хрватске. Недостају

веома важни подаци о Винковцима, где је био ЛОГОР у који су заточеници примани и ликвидирани, једним делом, а другим делом су транспортовани у Јасеновац. Ти записници и изјаве сведока, као и подаци месних одбора убијених, представљају материјал на основу којег ће бити приређена књига, која званично носи наслов *Злочини окупатора 1941–1944 у Срему*.

Историја је вишедимензионална и не ваља кад се своди на само једно виђење. Тада престаје да нам служи као средство објашњења. Кад имамо пред собом више информација у мозаику чињеница, налазимо оне које се прожимају и оне које се међусобно одбијају. То подразумева да се ништа не може посматрати као црно-бело и зато смо се латили оживљавања једног дела историје која је била прикривана. Када су током 1946. и 1947. елаборати о злочинима окупатора и њихових помагача у Срему предати Покрајинској комисији донета је одлука и да се публикују, те су одмах 1946. године објављене две књиге, прва под насловом *Злочини окупатора у Бачкој и Барањи* и друга под насловом *Злочини окупатора у Срему* – свеска 1. Трећа књига (*Злочини окупатора у Банаџу*) и четврта књига (*Злочини окупатора у Срему* – свеска 2), иако су најављене, нису објављене. Ова преснимљена књига, која је управо пред читаоцем, имала је велик тираж, чак 7.000 примерака. Међутим, изненада је дошло до промене одлуке. Нама су позната усмена казивања према којима је партијско руководство нове Југославије, сматрало да је публикување доказа о злочинима Хрвата могло да „вређа осећања наших другова из републике Хрватске” и да „ремети новоуспостављено братство и јединство”. Тако је дошло и до повлачења и уништавања обе књиге, о злочинима у Бачкој и Барањи и Срему. Срећом, оригинални записници су сачувани, а и данас се налазе, у Музеју Војводине. Забрана публикувања ове грађе скинута је 1996/97. године а, ево, тек се сада прештампавају прве две књиге. Ипак, добар део њиховог садржаја публикован је у едицији *Злочини окупатора и њихових помагача у Војводини 1941–1945*, коју предано попуњава сваке године новим насловима као приређивач др Драго Његован, а издавачи су Прометеј и Мало историјско друштво.

Краљевина Југославија је 1941. у Априлском рату уништена, потом и раскомадана, а новоформираној Независној Држави Хрватској припао је Срем. Од првих дана априла 1941. настају велике муке за становништво Срема. Живот се одвијао по новим правилима. НДХ је организовала интензивну „законодавну” активност, иако је тек касније, у фебруару 1942, формирала законодавни орган. Хрватске усташке власти су на свим нивоима примењивале у Срему нове „законе”, али су радиле мимо њих. Тако на пример, налазимо податке да су концентрациони логори основани, а тек потом „озакоњени”. Успостављене су нове власти на свим нивоима и одмах је забрањена употреба ћирилице. Затим, затворене су српске православне цркве и јеврејске синагоге и отпочели су жестоки притисци за покатоличавање православних Срба. Већ у јуну 1941. почињу масовни злочини над српским цивилним становништвом, а нижу се и појединачна убиства (у логору Јадовно код Госпића убијено је око 300 Срба и Јевреја из Митровице; крајем јуна стрељано је 10 Срба из Черевиха и Беочина; крајем августа 43 лица из Сусека и Свилоша осуђено је на смрт и стрељано; многи су отерани у логор Јасеновац, на пут без повратка). Крајем августа 1941. године хрватске усташе су убиле архимандрита манастира Шишатовац, Рафаила Момчиловића, академског сликара, у Кувеждину је убијена мати Параскева, већина српских свештеника је ухапшена, стављана у логоре и потом протерана у окупирану Србију. Срби су присиљавани да се покатоличе. Већ 3. маја 1941. донета је законска одредба о преласку с једне вере на другу, а затим и низ допунских одредби, наредби, упутстава и окружница. Осим кампање преласка православних Срба у католичанство и њиховог похрваћивања, основана је и неканонска Хрватска православна црква (законом, 3. априла 1942. и деловала је до краја постојања НДХ).

Прогони српског становништва из Срема били су непрестани. На удару усташких власти нашли су се сви колонисти добровољци Првог светског рата, насељени после 1918. године. Имовина протераних, непокретна и покретна, постајала је власништво НДХ

и додељивана је новим, тзв. Павелићевим колонистима, који су у Срем доспели из неразвијених крајева Босне, Херцеговине и Хрватске. Усташки план био је да се Срем потпуно очисти од већинског српског становништва.

Почетком јуна 1942. године формирана је Истражна комисија, која је најпре у Руми, где је шеф полиције био Антон Бауер, отпочела терор. Невини Срби су стрељани или слати у концолог Јасеновац. Од почетка августа до средине септембра 1942. године у Срему се одвијала тзв. акција Виктора Томића. У „Отвореној заповиједи” ГУС-а од 9. августа формирано је „Више редарствено повјереништво” за подручје Велике жупе Вука, са седиштем у Вуковару, на челу са Виктором Томићем, усташом из најближег Павелићевог окружења. Уз додатно ограничавање преосталих слобода становништва, уследила су масовна хапшења по Срему, експресна „суђења” и стрељања. Хапшења у Сремској Митровици почела су 6. августа, настављена 10. у истом граду, и продужена сваког наредног дана по целом Срему. Неки су завршили у Јасеновцу, одакле се нису вратили, а остали су стрељани на Дудику код Вуковара, а потом у Сремској Митровици, као и на другим локацијама. До половине септембра 1942. године „акција” је обухватила скоро сва сремска места. Постоје докази да су у неким случајевима, као у Сремској Митровици између 3. и 5. јула, невини Срби стрељани и без пресуде Покретног преког суда. У току Томићеве „акције” стрељан је и познати српски сликар Сава Шумановић, у ноћи између 30. и 31. августа, на Митровачком гробљу. Током Томићеве акције убијено је око 6.000 мушкараца, жена, старца и деце, а ухапшено је преко 10.000 лица, искључиво цивилног становништва.

Током послератних ексхумација лешева са разних стратишта (Вуковар – 455, Ср. Митровица – 2.180) итд., сагледане су праве размере ове геноцидне акције. Довољно је цитирати А. Павелића на крају „жетвене сезоне” 1942. године о стварању НДХ и улози усташког покрета као и изјаве П. Гвоздића да ће се у Срему извршити „радикално чишћење”, те да Срба неће остати више од 5%. Најзначајнији политички челници, полицијски и државни руководиоци НДХ јасно су исказивали намеру о етничком

чишћењу Срема од Срба као „реметилачког фактора” у ново-успостављеној усташкој држави.

Током 1943. године одмазде над Србима су настављене. Сваки напад на железничку пругу имао је за последицу вешање одређеног броја Срба, наравно невиних. Уз то, паљене су цркве, а многи Срби отерани у логор „Сајмиште” код Земуна. Паљена су и села, а мушкарци, жене и деца убијани где су затечени.

Забележено је и уништавање културно-историјских, верских и цивилних објеката, вишевековне баштине српског народа. Сви манастири су уништени или опљачкани, готово све сеоске цркве уништене, покретна културна добра опљачкана и пренета у Загреб. „Ни у једној области поробљене Европе није уништено толико културно-историјских споменика и верских објеката као у НДХ”. То посебно важи за Срем. Уништена је или преузета имовина Српске православне цркве и сва имовина бивше Карловачке митрополије. Сва имовина српских просветних, културних, спортских, певачких, соколских, добротворних, ватрогасних, позоришних... друштава и установа узурпирана је. Исто се десило и са јеврејском имовином.

Злочине који су почињени током летњих месеци 1942. године у Срему, Покрајинска комисија је сврстала у V групу масовних злочина окупатора и њихових помагача у Војводини. У књизи *Злочини окупатора у Срему* – свеска 1 делимично је објављен елаборат „Акција Виктора Томића и Покретни суд у Срему” (стр. 125–246), попис жртава (стр. 303–322), као и попис истакнутих злочинаца – 69 лица.

Додајмо и податак да на гробљу, масовном стратишту у Ср. Митровици постоји плоча са урезаним бројем имена на којој пише да је на том месту убијено 7.950 људи, са додатном плочом на другом надгробном споменику, где је додато још 308 убијених. То је све учињено за време Казнене експедиције Виктора Томића у Срему, лета 1942. године. Осим тога вршене су и егзекуције у скоро свим местима Срема, постоје материјална сведочанства у виду споменика или плоча са уклесаним именима убијених.

Као додатак постоји податак о масовном погубљењу на подручју Вуковара почетком августа, а на локалитету званом Дудик,

где је према неким казивањима погубљено између 2.500 и 4.500 људи.

Званично, подаци нису потврђени, јер се и тај део Срема после Другог светског рата нашао у Републици Хрватској.

Није тешко доћи до закључка да су се разлози за недостатак писаних доказа, као обустављање даљег објављивања књига у започетој едицији крили у такозваном чувању „братства и јединства!”

Док је акцију Виктора Томића у Срему, у другој половини лета 1942. одликовао невиђен интензитет (најмање 6.000 жртава), злочине Антона Бауера карактерише континуитет, од почетка рата па до ослобођења Срема, са преко 2.000 жртава са смртним исходом и 20.000 жртава оштећених на разне начине.

Анкетна комисија за Срем, која је као и друге две комисије, за Банат и за Бачку и Барању, прикупљала доказе о масовним злочинима, извршиоцима и жртвама, сврстала је масовне злочине Антона Бауера и његових сарадника у VI групу масовних злочина. Елаборат је примила Покрајинска комисија, 23. априла 1947. године (инв. бр. 15458 у Збирци историјских докумената Музеја Војводине). У односу на друге елаборате, ово је један од каснијих, јер је требало времена да се истраже заиста масовни злочини које је починио Антон Бауер са сарадницима, јер су његови злочини обухватили огроман број лица, породица и насеља кроз дужи временски период. О томе сведочи и ова публикација.

* * *

Када говоримо о логорима Јасеновац, који се једини помињао у послератном периоду, он је био маска, покрио је у ствари и закрилио НАЈВЕЋИ ЖИВИ ЛОГОР У ЦЕЛОЈ историји света, који има своје име, а зове се Независна Држава Хрватска!!!

У том ВЕЛИКОМ ЛОГОРУ било је безброј мањих логора, који су били ужасавајући по својој неизрецивој бруталности, суровости и крволоштву, а најбруталнији од свих био је Јасеновац у коме су жртве убијане на 57 разних начина.

Имао је тај ВЕЛИКИ ЛОГОР и своју специфичност у целој историји света, а то су ЛОГОРИ ЗА ДЕЦУ: ЈАСТРЕБАРСКО, СИСАК...

И ту долазимо до поенте овог предговора:

НАЈВЕЋИ ЖИВИ КОНЦЕНТРАЦИОНИ ЛОГОР свих времена у свету, била је НЕЗАВИСНА ДРЖАВА ХРВАТСКА!!!

Др Јован Бабић

Злочини окупатора у Војводини 1941-1944

КЊИГА 1

ЗЛОЧИНИ ОКУПАТОРА У БАЧКОЈ И БАРАЊИ

КЊИГА 2

ЗЛОЧИНИ ОКУПАТОРА У СРЕМУ — СВЕСКА I

У ПРИПРЕМИ:

КЊИГА 3

ЗЛОЧИНИ ОКУПАТОРА У БАНАТУ

КЊИГА 4

ЗЛОЧИНИ ОКУПАТОРА У СРЕМУ — СВЕСКА II

ЗЛОЧИНИ ОКУПАТОРА У ВОЈВОДИНИ
КЊИГА 2

**ГЛАВНИ ИЗВРШНИ ОДБОР
АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ**

**ПОКРАЈИНСКА КОМИСИЈА ЗА УТВРЂИВАЊЕ ЗЛОЧИНА
ОКУПАТОРА И ЊИХОВИХ ПОМАГАЧА У ВОЈВОДИНИ**

С А О П Ш Т Е Њ А
О
ЗЛОЧИНИМА

ОКУПАТОРА И ЊИХОВИХ
ПОМАГАЧА У ВОЈВОДИНИ

1941 — 1944

К Њ И Г А 2
С Р Е М
С В Е С К А I

НОВИ САД, 1946 ГОДИНЕ

ТЕХНИЧКА ОПРЕМА МИЛ. Ј. БАЛАЋ

ТИРАЖ 7000 ПРИМЕРАКА

ШТАМПАЊЕ ЗАВРШЕНО 10 ЈУЛА 1946
У ШТАМПАРИЈИ
ГЛАВНОГ ИЗВРШНОГ ОДБОРА
АУТОНОМНЕ ПОКРАЈИНЕ ВОЈВОДИНЕ
„НАПРЕДАК” — НОВИ САД

САДРЖАЈ

